

Norges Vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Lørenskog/Rælingen 28. mars 2018

Høringsuttalelse fra Østmarkas Venner angående: Nedre Romerike Vannverk AS søknad om å legge ned dammer ved Østbyputtan, Ramstadsjøen og Åmottdammen i Lørenskog og Rælingen i Akershus

Sammendrag

Høringen gjelder søknad fra Nedre Romerike Vannverk AS (NRV) om nedleggelse av en rekke dammer i Akershus. Østmarkas Venner begrenser sin høringsuttalelse til å gjelde de berørte dammene i Østmarka: Ramstadsjøen, Åmottdammen og Østbyputtan.

Marka er fra et folkehelseperspektiv av uvurderlig verdi og gir mulighet for friluftsliv, fysisk aktivitet og rekreasjon for hele befolkningen i Akershus og Oslo. Vannene er tradisjonelt Markas store samlingspunkter. Sommer som vinter flokker befolkningen seg rundt vannene og aktivitetene disse gir rom for.

På bakgrunn av de meget store verdiene Åmottdammen, Østbyputtan og Ramstadsjøen har for friluftslivet i disse kommunene, og fordi naturen i og rundt vannene over mange tiår har tilpasset seg dagens vannstand, vil Østmarkas Venner på det sterkeste fraråde at dammene rives.

ØV har et sterkt ønske om at kommunene overtar ansvaret for de aktuelle dammene. Vi viser til den store betydningen vannene har for friluftslivet i området. Nedleggelse vil medføre at både Åmottdammen og Østbyputtan forsvinner og Ramstadsjøen blir betydelig redusert i verdi. Det finnes ikke alternative vann i disse områdene. Nedleggelse innebærer således at mulighetene for et attraktivt friluftsliv i nærområdene i berørte kommuner blir vesentlig forringet for befolkningen.

NVE bør pålegge Nedre Romerike Vannverk å overføre midler til kommunene som tilsvarer kostnader ved rivning, inkludert kostnader ved å frakte avfallet ut av Marka. Det vil være med på å dekke deler av kommunenes kostnader ved å overta dammene.

Dersom det mot formodning besluttes å rive demningene, må det ikke anlegges avfallsplasser for betongavfall i Marka, slik søknaden legger opp til. Alt avfall må således fraktes ut av Marka fra alle demningene. Kostnader ved å frakte avfallet ut, må også beregnes og vurderes opp mot kostnadene ved å opprettholde dammene. Rivning av dammene og tiltak som må gjennomføres må behandles etter markaloven.

Innledning

Høringen gjelder søknad fra Nedre Romerike Vannverk AS (NRV) om nedleggelse av en rekke dammer i Akershus. Østmarkas Venner vil begrense sin høringsuttalelse til å gjelde de berørte dammene i Østmarka: Ramstadsjøen, Åmodtdammen og Østbypotten.

Østmarkas Venner (ØV) understreker innledningsvis at alle tre dammer ligger innenfor området som omfattes av markaloven, slik at søknaden også må vurderes i lys av dette lovverket. Dette kan ha betydning for de krav som bør eller må stilles til de inngrep det søkes om i forbindelse med en eventuell nedleggelse og hvilke krav som bør stilles til avbøtende tiltak. Det kan videre ha betydning for de krav som stilles til saksbehandling og høring av de omsøkte tiltakene. Vi mener at hvis dammene rives så er tiltaket og anleggsarbeidet det medfører søknadspliktig etter markaloven.

Om Østmarkas Venner

Østmarkas Venner (ØV) med sine drøyt 4000 medlemmer har som formål å bidra til å bevare Østmarka som natur- og friluftsområde for dagens og kommende generasjoner. ØV skal blant annet arbeide for å bevare markagrensa og ta vare på Markas innhold, ved å hindre tekniske inngrep som forringer Østmarka som naturområde. Vi arbeider også for å sikre det enkle friluftslivet og unngå motorisert og støyende aktivitet i Marka.

Om bruken av Marka og vannene

I løpet av ett år bruker over 80 % av befolkningen i Oslo og Akershus Marka, og på store utfartsdager kan antall mennesker som bruker Marka være opp mot 100 000. Befolkningen i Lørenskog, Rælingen og Lillestrøm utgjør ca. 70 000 mennesker som sogner til den delen av Østmarka hvor vannene som er berørt i denne saken ligger. I den nordøstre delen av Østmarka (Lørenskog og Rælingen kommuner) er det nesten ikke innsjøer i nærmarka foruten de innsjøene som søknaden gjelder. Saken har derfor meget store og negative konsekvenser for friluftslivet i disse kommunene.

Marka er fra et folkehelseperspektiv av uvurderlig verdi og gir mulighet for friluftsliv, fysisk aktivitet og rekreasjon for hele befolkningen i Akershus og Oslo. Vannene er tradisjonelt Markas store samlingspunkter. Sommer som vinter flokker befolkningen seg rundt vannene og aktivitetene disse gir rom for. Vannene er således av uvurderlig verdi som rekreasjonsområder for befolkningen. Om sommeren gir de berørte vannene store opplevelsesverdier i form av bading, fiske, padling og ikke minst leirplasser for telting og overnatting. Her får barna i området sine første ”villmarksopplevelser”. I vinterhalvåret er vannene brukt til pilking, skøyter og ski og ikke minst samles folk i kanten av vannene med bålkos og hvile. En nærmere beskrivelse av det enkelte vannets betydning er gitt nedenfor.

Dagens naturtilstand og konsekvensutredning

Felles for søknadene for alle dammer er at den omsøkte nedleggingen beskrives som at demningene skal rives og vannstanden skal tilbakeføres slik den var før inngrepet ble foretatt. ØV reiser spørsmål om beskrivelsen er dekkende for de omsøkte tiltak. De aktuelle demningene har ligget der mellom 70-100 år. Naturen i og rundt vannene har for lengst tilpasset seg eksisterende vannstand og vannene fremstår nå som en naturlig del av landskapet med tilhørende vegetasjon og biotoper. ØV reiser på denne bakgrunn spørsmål om rivning av dammene må betraktes som et naturinngrep som må behandles deretter.

ØV mener dessuten at konsekvensutredningen knyttet til rivning av dammene på mange punkter er for svak. ØV viser særlig til at utredningen av hva som skjer med økosystemet i vannene, breddene av vannene og landskapet rundt ved rivning, er gjenstand for en nokså overflatisk vurdering basert på antakelser. Vi bemerker også at konsekvensene for biologisk mangfold utelukkende synes vurdert ut fra opplysninger i naturbase. ØV mener at det ut fra inngrepets omfang er behov for langt grundigere vurderinger før eventuell tillatelse til så store naturinngrep gis.

Om høydemålinger Ramstadsjøen

For Ramstadsjøen bemerker ØV for det første at de fakta som NRV legger til grunn i sin presentasjon av søknaden til NVE til dels synes å være basert på feil. I konsesjonssøknaden sies det i 1.5 Hoveddam: «Ifølge tegning er det gjort sprengning i utløpet i forbindelse anlegget.» Flere detaljer rundt denne sprengningen foreligger ikke. Vi kan dermed ikke vite om gammel vannstand fremdeles er oppnåelig ved en fjerning av dammen. Vi viser til vårt vedlegg bakerst i brevet.

For sperredam ved rørutløp er det også gjort sprengningsarbeider. Slik terrenget framstår, synes det naturlig at dette utløpet er kunstig. I søknaden heter det at demningen har en nedtappende effekt på 3.1 m fra høyeste regulerte vannstand HRV (5.5 m - 2.4 m). Det vil si at vi kan risikere at dette blir det nye naturlige utløpet for Ramstadsjøen hvis demningen blir fjernet. Dette gir altså et nedtappingspotensiale på 3.1 m i stedet for 2.0 m slik søknaden antyder.

Med referanse til ovenstående er nedtappingsnivået muligens 3.1 meter i stedet for antatt 2.0 meter. Dette vil ha enda større innvirkning på strandsonen, med en betydelig negativ effekt for friluftslivet og naturopplevelsen i lang tid fremover. Nedtappingen vil også endre biotopen rundt vannet og i vannet med stor innvirkning på plante- og dyrelivet.

Ramstadsjøen

Ramstadsjøen er en 0,36 km² stor, vakker innsjø et lite stykke inn i Østmarka med muligheter for å oppleve friluftsliv i nokså uberørt natur, men også med en rekke naturlige leirplasser som i sommerhalvåret benyttes hyppig til overnatting, særlig av lokale barnefamilier. Ramstadsjøen og området rundt er i dag et mye brukt til friluftsliv. Kartlegging og evaluering av friluftslivsområder i Rælingen viste at Ramstadsjøen har svært høy verdi.

DNT har under prosjektering en ny selvbetjent hytte ved Huldreheim i det nordøstre området av vannet. Hytta skal primært brukes av barnefamilier. For brukerne av hytta vil bading og øvrig friluftsliv i og rundt sjøen være svært viktig. Bruken av området vil også øke betraktelig.

Konsekvensen av en nedtapping av Ramstadsjøen er at innsjøens overflate blir omtrent halvert og dybden blir betraktelig redusert. Strandsonen vil fremstå som et gjørmeområde i mange år fremover. Det vil ha svært negativ effekt på friluftslivet i området både på kort og lang sikt, vannets verdi som turmål, badevann og fiskevann vil bli vesentlig redusert.

Dyre- og plantelivet i og rundt vannet har i løpet av de om lag 70 årene vannet har vært oppdemmet tilpasset seg at området nå er en adskillig større innsjø enn før oppdemningen. Nedleggelse av dammen vil redusere vannspeilet i den grad at vannet vil bli betydelig redusert

i størrelse og dybde. Vannets verdi for det friluftslivet som har etablert seg i området over mange tiår vil bli meget sterkt redusert.

På bakgrunn av de store verdiene Ramstadsjøen har for friluftslivet, og fordi naturen i og rundt innsjøen har tilpasset seg dagens vannstand, vil Østmarkas Venner sterkt fraråde at dammene rives.

Åmodtdammen

Vannet Åmodtdammen ble i all hovedsak dannet da området ble demmet opp i 1908. Den store betongdammen ble ferdigstilt i 1938. Vannet var hovedrikkevannskilde til om lag 1980. I 1982 kjøpte Staten område på østsida av Åmodtdammen opp som Statlig sikra friluftslivsområde. Vannet er rundt to kilometer langt, og har et areal på 0,15 km². Dette vannet er på mange måter nordre del av Østmarkas «Sognsvann» eller «Nøklevann» der svært mange friluftslivsaktiviteter foregår. Åmodtdammen er et lett tilgjengelig nærevann for nærmere 20.000 mennesker fra minst tre kommuner. Om sommeren brukes vannet mye til bading, padling, fiske og det grilles rundt vannet. Om vinteren er vannet et viktig turmål og benyttes aktivt til skøyter og ski og til pilking.

Dyre- og plantelivet i og rundt vannet har i løpet av disse drøyt 100 årene tilpasset seg at område nå er en innsjø. Nedleggelse av dammen vil redusere vannspeilet i den grad at stedet i beste fall vil fremstå som et våtmarksområde, helt uten verdi for det friluftslivet som har etablert seg i området over mange tiår.

Kommunene Rælingen og Lørenskog har nedlagt betydelige ressurser i tiltak for friluftslivet, og Åmodtdammen er også et statlig sikret friluftslivsområde.

På bakgrunn av de store verdiene Åmodtdammen har for friluftslivet, og fordi naturen i og rundt vannet har tilpasset seg dagens vannstand, vil Østmarkas Venner sterkt fraråde at dammene rives.

Østbyputten

Østbyputten ble oppdemt med en demning i nordvestre ende i 1936 og fungerte som en «reservetank» for Åmodtdammen fram til 1950-åra. Vannets areal ble ti ganger så stort som en følge av oppdemminga. Vannet ble offisielt frigitt til friluftslivet rundt 1980.

Østbyputten er som Åmodtdammen et nærevann for en stor del av Lørenskogs befolkning. Østbyputten er mye i bruk hele året. Med kort vei ned til boligområder og for folk på AHUS er det et yndet rekreasjonssted. Her er det tilrettelagt adkomst med veier og sti, slik at alle brukergrupper, med rullestol, hest, barnevogn, sykkel og ski kan komme seg fram.

Vannet besøkes både sommer og vinter av barnefamilier som ønsker å oppleve «villmark» bare noen få kilometer fra parkeringsplass og med fine telt- og leirplasser rundt vannet.

Vannet er også et kultivert fiskevann. Oslomarka Fiskeadministrasjon og Lørenskog Jakt og Fiskeforening nedlegger en betydelig innsats med blant annet årlig utsetting av ørret.

Forholdene for friluftslivet rundt og i dammen er oppgradert i løpet av de siste årene. Turer til Østbyputten blir ofte kombinert med rundtur mot Blåtjerna og Åmodtdammen i Rælingen. Disse utgjør da en helhet i dette området.

Dyre- og plantelivet i og rundt vannet har i løpet av disse drøyt 80 årene tilpasset seg at området nå er en innsjø. Vannstanden har vært stabil siden 50-årene. Dersom demningen blir revet vil selve vannspeilet bli borte, det vil kun ligge et bekkeløp igjen og muligens to mindre pytter med myrområder. Området hvor Østbyputtene var vil framstå som gjørmehull i mange år framover og befolkning vil dessuten miste et viktig og kjært friluftslivsområde.

På bakgrunn av de viktige verdiene Østbyputtene har for friluftslivet, og fordi naturen i og rundt vannet har tilpasset seg dagens vannstand, vil Østmarkas Venner sterkt fraråde at dammen rives.

Om kommunens overtakelse

ØV har et sterkt ønske om at kommunene overtar ansvaret for de aktuelle dammene. ØV viser til den store betydningen vannene har for friluftslivet i området.

Nedleggelse vil medføre at både Åmodtdammen og Østbyputtene forsvinner. Det finnes ikke alternative vann i disse områdene. Nedleggelse innebærer således at mulighetene for et attraktivt friluftsliv i nærområdene i berørte kommuner blir vesentlig forringet for befolkningen.

Ramstadsjøen fremstår i dag som en stor, vakker og høytliggende sjø. Heller ikke i dette området finnes alternative vann i umiddelbar nærhet. En nedtapping innebærer at området ødelegges i lang tid fremover og befolkningen i området mister en innsjø som i dag byr på allsidige naturoplevelser.

I tillegg til at friluftslivet forringes, kommer at dammene i Marka representerer viktige kulturminner fra vår nære historie. Fjerning av dammene gjør derfor etter ØVs mening Marka fattigere også på viktig kulturhistorie.

NVE bør ikke gi tillatelse til rivning men pålegge NRV å overføre midler til kommunene tilsvarende NRV sine kostnader ved rivning, inkludert kostnader ved å frakte avfallet ut av Marka, for å dekke kommunens kostnader ved å overta dammene.

Utdypende bemerkninger hvis dammene blir revet

Dersom det mot formodning besluttes å rive demningene, må det under enhver omstendighet legges til grunn at det ikke kan anlegges avfallsplasser for betongavfall i Marka, slik søknaden legger opp til. Betongavfall må således fraktes ut av Marka fra alle demningene som er beskrevet i søknaden fra NRV, se eget punkt nedenfor.

Både rivning og bortfrakting av avfallet vil medføre betydelige naturinngrep. ØV understreker at utvidelse av eksisterende kjerreveier og utbygging av nye veistrekninger er svært uheldig fordi det er tale om områder som ligger helt inntil grensene for Ramstadslottet naturreservat som er et av Østmarkas viktigste og mest særegne naturområder. ØV vil derfor fremheve at det foreligger særlige hensyn som tilsier at det stilles strenge krav til hvordan et slikt arbeid skal foregå.

Der det ikke fra før er vei, mener ØV det må stilles krav om inn/utfrakting av utstyr og masse med helikopter, og at inn/utfrakting for øvrig gjøres med kjøretøy som er laget for å ferdes på de eksisterende veiene.

Utdypende bemerkninger om avfallsdeponering i Marka

Som fremhevet over går ØV sterkt imot at det anlegges avfallsfalldeponier for betongavfall innenfor markagrensen. ØV viser for det første til at markaloven setter grenser for hvilke typer anlegg som kan tillates og hvilke prosedyrer som skal følges ved søknad om slike anlegg. ØV kan ikke se at det å anlegge avfallsplasser faller inn under noen av de kategorier anlegg som kan eller bør tillates etter loven.

ØV viser videre til at det hviler et tungt felles ansvar på statlige og kommunale myndigheter til å slå ring om verdiene Marka utgjør for befolkningen, og påse at den ikke gradvis bygges ned og utarmes, slik at denne verdien går tapt for kommende generasjoner.

For de omsøkte avfallsanleggene for betongsjøppel finnes det fullgode alternative løsninger, nemlig å frakte alt avfallet ut av Marka. Dette er utelukkende et kostnadsspørsmål. Slik ØV ser det, strider det mot nær sagt alle hensyn markaloven skal ivareta å tillate at søker benytter Marka som gratis avfallsplass. Kostnader ved å frakte avfallet ut må også beregnes og vurderes opp mot kostnadene ved å opprettholde dammene.

Utdypende kommentarer til veibygging og avbøtende tiltak

ØV gjentar at bygging av ny vei eller utvidelse av eksisterende veinett mot Ramstadsjøen er svært uheldig på grunn av nærheten til Ramstadslottet naturreservat. Der det ikke fra før er vei, mener ØV det må stilles krav om inn/utfrakting av utstyr og masse med helikopter, og at inn/utfrakting for øvrig gjøres med kjøretøy som kan ferdes på de eksisterende veiene.

Skader på terreng i forbindelse med transport av maskiner og avfallsmaterialer må utbedres umiddelbart etter avsluttet arbeid, og etablerte transportveier må saneres.

Med vennlig hilsen

Elektronisk ekspedert

Kjell Erik Sandberg
Nestleder

Bjørnar Thøgersen
Styremedlem

Vedlegg: Betrachninger rundt estimat på vannstand

For å undersøke metoden som benyttes for å finne et estimat på nedtappingen i søknaden kan tre kilder til høydeinformasjon i Rælingen sammenlignes, se tabell nedenfor: Gradteigskart fra 1946 med målinger fra 1909, dagens kartverk og høydemodell fra Lidar på hoydedata.no

1946	2018	Sted	Lidar-DTM	Delta (ny-gammel)
259	268	Ramstadsjøen	268	9
238	253	Åmodtdammen	247*	15
103	101	Øyeren		-2
370	377	Hektnerhøgåsen		7
395	394	Ramstadslottet		-1
402	396	Bjønnåsen		-6
245	248	Blåtjernet		3
281	287	Fiskelausa	287	6
232	239	Nordre Bjørtjern	239	7

*) Lidar er et øyeblikksbilde som viser vannstanden ved opptakstidspunktet. Disse målingene er derfor kun brukt der andre tall ikke foreligger og flom/nedtapping ikke er et problem.

Som det framgår av tabellen er det til dels store avvik mellom nåtidens målinger og det triangelnettet de opererte med i begynnelsen av forrige århundre. Vi ser at noen høyder ikke er så langt unna (Ramstadslottet +1 m), mens andre har store avvik (Hektnerhøgåsen -7 m).

Etter vårt syn er det derfor svært lite egnet å basere nedtappingsnivået på differansen mellom Hektnerhøgåsen og Ramstadsjøen i dag og i 1909 slik NRV har gjort i søknaden. Det vil derfor være naturlig at det kreves utføring av dybdemålinger ved utløpene for å finne ut hvor tersklene ligger og hvor stor nedtapping av vannene riving av dammene faktisk vil medføre.